

RAFAEL CONDE, «EL TITI», ARTISTA SENSE SUBVENCIONS

«Tots els homes són atractius»

Rafael Conde, «el Titi», trenta anys en l'espectacle, vint-i-set en l'escena valenciana, el darrer folklòric, repeteix, perquè el criden, any rere any, pels mateixos pobles.

Últimament, a punt de ser «avi adoptiu de la ciutat de València», com ell diu, coneix un moment artístic d'or.

J. R. Lluch i Carles Gàmez

—**¿Q**uants anys en el món de l'espectacle?

—En el món de l'espectacle duc trenta anys, ja que en porte vint-i-set ací i per Andalusia havia estat treballant ja durant uns quants més. Vaig arribar a València amb una companyia de varietats i de cant andalús que es deia Los Joselitos del cante, on hi havia set Joselitos... de Còrdova, de Sevilla... jo era el Joselito de Màlaga, i aleshores tenia disset anys. Quan vam arribar a València, l'any 59, debutarem en el teatre Alcàzar, on feien varietats arrevistades. Ens presentàrem els set Joselitos, i com que jo vaig

agradar més al públic que no els altres, i pensava que ací podria guanyar-me molt bé el pa, em vaig quedar.

—Rafael, ¿d'on et ve el nom el Titi?

—Era el nom d'una cançó —un *tanguillo*— que em varen ensenyar quan jo començava. Sembla que va agradar a la gent i des d'aquell moment em coneixen com el Titi.

—¿Com foren aquells primers anys en la teua carrera?

—En aquells primers moments treballava molt. Penseu que aleshores es feien tres funcions diàries: Comença-

IKONO

va a les quatre de la vesprada i, fins a les nou fèiem dues funcions, a més de la de la nit, que començava a les onze.

—*Quin era l'ambient artístic de la ciutat de València a primers dels anys 60?*

—*¡Ui!* Era massa. És l'època en què hi ha el teatre Alcázar, el Russafa, etc., i hi ha un grapat d'artistes —com ara Rosita Amores, Pajares o Fernando Esteso— que comencen les seues carreres a València.

—*Quin tipus d'espectacles s'ofereixien en aquests teatres?*

—Hi havia Antonio Amaya i jo, que fèiem un «mà a mà» com a plat fort de la funció. Després, eixia també Mari d'Arcos —que començà en l'Alcázar de ballarina—, Fernando Esteso, de còmic i un ballet anglès. És ben curiós, però en aquell moment

Esteso no cobrava més de 2.000 pessetes.

—*¿I tu vas tenir en algun moment problemes amb la censura a causa de la teua forma «particular» de ser i d'actuar?*

—Fa quinze o vint anys només podia cantar dalt l'escenari, no contava cap acudit ni em deixaven parlar amb el públic per fer bromes. La senyora censura venia molt sovint darrere de mi per evitar que provocàs el públic amb els meus comentaris, però quan jo sabia que no hi havia cap censor, no parava de dir coses de doble sentit, o d'exagerar els gestos, perquè al cap i a la fi, era el que la gent volia que jo digués per a divertir-se. Inclús ara, quan vaig als pobles per actuar en les festes, allò que la gent vol és veure el Titi de sempre, i em diuen coses fortes i jo els responc amb més o menys gràcia. És l'espectacle que jo faig, perquè si volguessen una actuació més seriosa, no vindrien a veure'm.

—*¿Ets dels que pensen que amb Franco vivíem millor?*

—Home, hi ha gent que diu que sí. Amb ell hi havia més tranquil·litat de nit, però ara hi ha molta més llibertat per a tot. Pel que fa al meu espectacle, ara em fique amb qui vull, amb tots els polítics, i no em passa res.

IKONO

Dic, per exemple, acudits sobre Alfonso Guerra... si Guerra fos gai, encara seria verge, i la gent no sabeu com se'n riu, o dic també... ¡Com és de lleig! Amb la cara que té de passadís. Parle també dels personatges d'actualitat, com la Isabel Pantoja o la Isabel Preysler, i cante que Julio Iglesias està fotut amb ella perquè diu que si no para, que ja en porta tres: Julio Iglesias, el marquès de Grinón i ara l'ex-ministre d'Hisenda... i jo dic:

«Quina figa més agrada». I clar, la gent s'ho passa molt bé amb aquests comentaris, i es pixa de riure.

—*Diuen que tu i Antonio Amaya heu estat alguna cosa més que amics.*

—Més que amics no, tu, amics. D'estar embolicats, res de res, ¡eh! De relació superior a l'amistat o sexual, res... ¡Quin valor!

I diu això rient, amb uns ulls que volen eixir-se'n de les òrbites, perquè se saben còmplices de l'ambigüitat.

—*Tot i això, la vostra és una història interminable... ¿o no?*

—Sí, portem molts anys actuant junts per tots els pobles. Precisament, ara, el dia 13, anem a Carcaixent amb un mà a mà, i això és perquè crec que la parella encara funciona de cara al públic. En realitat, actuem junts des de l'any 63, quan vàrem fer el primer mà a mà al teatre Russafa. Després d'aquesta presentació hi ha hagut diversos «cara a cara», «front a front», «des afiaments»... només ens ha

IKONO

«M'alcen els xiquets perquè els bese, com si fos la Mare de Déu de Fàtima.»

faltat un «de dona a dona» —i torna a riure—, però això ja ho feren Amparo Rivelles i Ana Mariscal, i ens han furat el lloc.

—¿Què significa Conxa Piquer en la teua vida?

—Per a mi, donya Conxa significa el mateix que per a la resta dels artistes del meu gènere... ha sigut la millor tonadillera que hem tingut. Rocío Jurado, que ara és la millor, no té ni de bon tros la dolçor de la seua veu. Però no només era la veu. Calia veure-la en persona quan eixia a l'escenari, semblava que manava sobre tot el món, amb un domini de la situació que impressionava el públic.

—¿Com Lola Flores?

—¡Ui! La Faraona és a part, ella és d'un altre planeta... Ho diuen totes: la Jurado, la Maruja. Jo me l'estime molt. Tinc gravat en vídeo totes les seues actuacions en televisió. A mi, només veure-la ja m'emociona... l'eixida a l'escenari amb la bata blanca, la pinta, el palmito... Això és únic, i només per veure aquesta eixida ja val la pena pagar l'entrada. És com Curro Romero amb els bous, que fa un pase dels bons i el seu públic ja n'està satisfet.

—¿Has estat a punt de casar-te alguna vegada?

—Nooo, però ho he dit. Ho vaig fer fa quatre anys, ací a València, i va eixir inclús en la premsa. Em vaig presentar amb una xicota amiga meua, que és artista. Devia ser l'estiu, per una pujada de temperatura.

—Per a mi, l'Ajuntament de València hauria de retolar amb el teu nom algun carrer de la ciutat.

—No estaria gens malament, però em digueren fa temps que em farien fill adoptiu i encara estic esperant. Potser volem ferme avi en comptes de fill.

«Felipe González... tan morrut.»

—¿Ets conscient que durant els últims anys has pujat moltíssim?

—Sí, sí que és veritat. Ara que ho dius, he de reconèixer que, des que em van traure en la televisió —ara fa quatre anys— cobre el doble i agrada el doble, sent com sóc el mateix. Ara es dona el cas d'arribar a qualsevol poble i els xiquets m'assenyalen amb el dit. «El de la tele, el de la tele», criden, com si jo fos un altre, i això que hi ha pobles on he anat des de fa quinze anys a totes les festes, de manera que la gent em coneix i se m'acosta, i m'alcen els xiquets perquè els bese, com si fos la Mare de Déu de Fàtima.

—¿Quantes vegades canvis de roba al llarg de l'actuació?

—A cada cançó. Si faig vuit cançons, doncs, vuit vegades que em

canvie la brusa i els anells. Per a cantar «Colorines» o «Libérate» en tinc un que, més que un anell, pareix un LP.

—¿Alguna volta t'han llançat pedres, com a Miguel Bosé?

—En l'únic lloc on van tirar-me ous va ser a Algemesí, on hi ha un públic que és massa. Allí, en lloc de contractar bons artistes, haurien de dur-los xarlotades. A la Maria Jiménez, l'any passat, va pujar un espectador amb una bóta de vi perquè en begués i, com que no volia, li la va abocar tota per damunt. Ni per un milió de pesetes vaig mai més a la plaça de bous, als barris sí, però a la plaça de bous, ni pensar-ho.

—¿I creus que per a poder actuar a TVE cal tenir el carnet del PSOE?

—Jo no el tinc i ja he eixit per la televisió deu voltes, en el programa *Si yo fuera presidente*. De carnets, no en tinc més que el d'identitat i el d'artista.

—¿El president de la Generalitat valenciana, Joan Lerma, et sembla un home atractiu?

—Com a home, és clar que sí, perquè tots els homes són atractius; com a polític no ho sé, perquè no n'entenc; però, com a home..., no està malament, no és lleig. Ara, atractiu, atractiu... el Suárez.

—¿Més que Felipe González?

—I tant, si el Felipe té una cara com un gos boxer, ¡tan morrut! Suárez és molt més estilitzat i, com ell és duc i jo sóc «Conde», doncs, ens avanim millor.

—¿Et consideres l'últim «folkloric»?

—El meu gènere s'està perdent quant als intèrprets masculins. De dones, des que va eixir la Isabel Pantoja, n'han aparegudes moltes, però, d'homes, em sembla que darrere de mi ja no en ve cap. □

CAI Centro de Estudios de Inglés

CURSOS D'ANGLÈS

- Adults i xiquets a tots els nivells, 2 ó 3 hores setmanals.
- Cursos intensius trimestrals de 6 hores setmanals.
- Professors nadius titulats.
- Preparació per als exàmens lliures de l'Escola Oficial d'Idiomes.

INFORMÀTICA

- Curs de programació en Basic i iniciació a la informàtica a DOS.
- Ordinadors compatibles IBM.

ANUNCIA L'obertura de matrícula corresponent al curs 1986/87

NIVELLS

- Cursos especials d'INFORMÀTICA d'Empresa.
- Grups reduïts amb programador per alumne.
- Cursos de 2, 3, 4 i 5 hores setmanals. (Horari de 9 a 2 i de 4 a 10.)

MECANOGRAFIA (Només en l'acadèmia de Campanar)

- Cursos de 3 i 5 hores setmanals.
- Cursos intensius trimestrals. (Horari de 9 a 1 i de 4 a 10.)

Garrigues, 2, baix i principal - Tels. 352 21 02 i 352 69 27 - 46001-VALÈNCIA
Gravador Enguïdanos, 51, baix - Tel. 348 11 07 Campanar - 46015-VALÈNCIA